

Araştırma Makalesi / Research Article

HAYMANA (ANKARA) İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASINDA YAŞANAN DEĞİŞİMLERİN MEKÂNSAL ÖLÇEKTE ETKİLERİ

Bayram TUNCER*
Erkin BAŞARAN**
Hüseyin MERTOL***

ÖZ

Türkiye’de coğrafi mekânın bir parçası olan mülki idare bölgeleri Anayasa’nın ilgili maddesi ve İl İdaresi Kanunu’na göre belirlenmekte olsa da kanun gerekçesi bilimsel veriler ışığında ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmamaktadır. Bu durum iktidarda bulunan hükümetler tarafından kullanılmış ve yeni il/ilçe kurulması siyasi vaatlere dönüşerek seçmenin ödüllendirilmesi ve bölgesel kalkınmanın en kolay yolu olarak görülmüştür. Bu kapsamda mevcut ilçelere bağlı kırsal yerleşim birimleri yeni kurulan ilçelere bağlanmış ve idari sınırları bölünmüştür. Türkiye’de ilçe bazında kırsal yerleşme bağlılık değişimlerini idari coğrafyasında yoğun olarak yaşayan ilçelerden birisi de Haymana’dır. Haymana ilçesinde kırsal yerleşimlerin idari bağlılık durumlarının tarihsel süreç içerisinde göstermiş olduğu değişiklikleri neden ve sonuçlarıyla ortaya koyarak mekânsal ölçekte etkilerini analiz etmek çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Haymana ilçesi ile ilgili monografik ve idari coğrafya çalışmalarının derlenmesi ve değerlendirilmesiyle geniş çaplı literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak farklı paydaşlarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan kişiler rastlantısal olmayan amaçlı örneklem modeline göre seçilmiştir. Sonuç olarak Haymana ilçesi idari coğrafyasında yaşanan en önemli sorunun Cumhuriyet Dönemi ile birlikte kırsal yerleşimlerin önemli bir kısmının yeni kurulan ilçelere bağlanmasıyla sosyo-ekonomik yapısının olumsuz yönde etkilenmesi ve Ankara başta olmak üzere sürekli olarak göç vermesi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İdari Coğrafya, Haymana, Kırsal Yerleşme

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Materyal Geliştirme Daire Başkanlığı, btuncer0606@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3825-3735

** Arş. Gör., Munzur Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, erkinbasaran@munzur.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0759-561X

*** Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, huseyin.mertol@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8048-0814

THE SPATIAL EFFECTS OF CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE GEOGRAPHY OF HAYMANA (ANKARA) DISTRICT

ABSTRACT

Although provincial administrative regions, which are part of the geographical space in Türkiye, are determined according to the relevant article of the Constitution and the Provincial Administration Law, the justification of the law is not prepared in the light of scientific data and expert opinions. This situation has been used by the governments in power and the establishment of new provinces/districts has turned into political promises and has been seen as the easiest way to reward voters and regional development. In this context, rural settlements of existing districts were connected to newly established districts and their administrative boundaries were divided. Haymana is one of the districts in Türkiye that has experienced the changes in rural settlement affiliation on a district basis in its administrative geography. The main purpose of the study is to analyse the spatial scale effects of the changes in the administrative affiliation status of rural settlements in Haymana district in the historical process by revealing their causes and consequences. In this context, an extensive literature review was conducted by compiling and evaluating monographic and administrative geography studies on Haymana district. In addition, face-to-face interviews were conducted with different stakeholders using qualitative research method. The interviewees were selected according to the non-random purposive sampling model. As a result, it has been determined that the most important problem experienced in the administrative geography of Haymana district is that its socioeconomic structure has been negatively affected by the connection of a significant part of the rural settlements to the newly established districts with the Republican Period and that it is constantly migrating, especially to Ankara.

Keywords: Administrative Geography, Haymana, Rural Settlement

GİRİŞ

“Yönetim ve Coğrafya” kavramları birbirinden farklı olmasına rağmen bu kavramlar birlikte ele alınarak değerlendirildiğinde “mekân yönetimi” anlamını taşımaktadır. Dünya üzerinde farklı coğrafi ortam şartlarına sahip yerleşim alanlarının yönetsel olarak incelenmesinde idari coğrafya devreye girmektedir. Buna göre, idari coğrafya; uluslararası kulvarda siyasi bir nitelik taşıyan devletlerin üzerinde buldukları ülke arazilerinin idaresiyle ilgili esasları coğrafi mekânla ilişkilendirerek inceleyen sosyo-ekonomik coğrafya dalıdır. Başka bir deyişle; ülkelerin idari olarak bölünüşüne göre şekil alan idari yapının coğrafi esaslar gözetilerek analizini yapmakta ve kamu yönetiminin işleyişindeki mekânsal etkilerini araştırmaktadır. Devletler yönetimleri altında bulunan coğrafi mekanları hiyerarşik bir sistem dahilinde alansal olarak bölümlenerek idari alanlar belirlemektedir. Ortaya çıkan bu idari alanların yönetimi mekanla ilişkili idari organizasyonun içerisinde yer almakta olup bu durum mekânın analizini yapan coğrafya biliminin bir ülkenin yönetsel yapısındaki önemini ortaya koymaktadır (Darkot, 1961; Özçağlar, 1996; Özçağlar, 2015; Akay Ertürk, 2019). Coğrafi alan kavramı mekânsal boyutuyla ele alınmak istendiğinde idari coğrafyadan destek alınmadan yapılabilecek her türlü girişim yanlış anlamlandırmalara sebebiyet verebilecek ve dolayısıyla coğrafi alan konusunda yapılabilecek herhangi bir yeni düzenlemenin idari coğrafyadan soyutlanmış biçimde sürdürülmesi birtakım olumsuzlukları da meydana getirebilecektir (Demir, 2018, s. 196).

Anayasa'nın 126. maddesi ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 1. maddesi Türkiye'nin idari olarak bölünüşünü düzenlemektedir. Bu maddeler idari bölünmenin hangi birimlerden oluşacağını belirtmiş olmasına rağmen bu bölünüşün hangi birimlerin esas alınarak yapılması gerektiği net bir şekilde belirtilmemiştir. Anayasa'nın 126. maddesinde belirtilen “Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır” hükmü merkezi idarenin yapısını açıklamaktadır. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda Anayasa'nın 126. maddesi ile ilgili yeterli ayrıntının olmaması iktidarda bulunan hükümetlere kendilerince yorumlama imkânı sağlamış ve mevcut kanunlardaki belirsizlik hükümetlerin rahatça il ve ilçe kurmalarını mümkün kılmıştır. Bu durum iktidarda bulunan hükümetler tarafından kullanılmış ve yeni il/ilçe kurulması siyasi

vaatlere dönüşerek seçmenin ödüllendirilmesi ve bölgesel kalkınmanın en kolay yolu olarak görülmüştür. İdari bölünüşün siyasete alet edilmesi ve bir pazarlık konusu haline getirilmesi il/ilçe kuruluşlarında esas alınacak asgari büyüklük konusunda bir ölçek geliştirilmemesinin ama sebebi olarak görülmektedir. Oysaki bir ülkede coğrafi mekânın bir parçası olan mülki idari bölgelerinin yapılacak idari planlamaya esas teşkil eden idari alanların coğrafi etütlerinin hazırlanması büyük önem arz etmektedir (Çimen, 2007; Özçağlar, 2005; Özçağlar, 2014; Türkan, 2021). Özçağlar (2005) bu durumu şu şekilde belirtmiştir: *“idarî sınırlar içinde kalacak sahanın doğal coğrafya yapısı; bu alanlar içinde yer alacak yerleşmelerin jeomorfolojik ünitelere göre dağılımları; ulaşım ağının durumu; yerleşmelerin nüfus yapısı ile ekonomik özellikleri; idarî ve ticarî ilişkileri bu çalışmalarla ortaya çıkarılmaktadır.”*

Ülkemizde kentleşme olgusu genelde ekonomik kalkınma bağlamında ele alındığından çözüm için de kentleşme düzeyi düşük, geri kalmış kent ve bölgelerin gelişmesi amacıyla bölgesel kalkınma projelerinin yürürlüğe koyulduğu görülmektedir. Kentleşme olgusunun demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel bazda pek çok yapısal karakteristik barındırması nedeniyle bu konuda kriter meydana getirmek kolay değildir. Dünya genelinde benimsenmiş kentleşme kriterleri incelendiğinde de durumun karmaşıklığı görülmektedir (Kılınç ve Gülersoy, 2007, s. 68). Türkiye’de uzun vadeli nüfus tahminlerine dayanan nüfus projeksiyonlarına ve kalkınma planlarına göre kentleşme politikaları belirlenmesine karşın, yapılan planların uygulanamadığı ve hatta hayata geçirilemediği görülmektedir (Kızıroğlu, 2017, s. 23). Ülkemizde iller arası gelişmişlik farkları bulunmakla birlikte, bazı illerin hala çeşitli göstergelerin işaret ettiği üzere kentleşme düzeyi bakımından geride kaldığı görülmektedir. Değişik dönemlerde çeşitli politikalarla bölgeler arası gelişmişlik farkı azaltılmaya çalışılmasına karşın coğrafi, kültürel, siyasi ve ekonomik parametrelerle ülke ortalamasının altında kentleşme düzeyine sahip il ve ilçelerin varlığı sürmektedir. Bu noktada sosyo-ekonomik gelişmeyi sağlamak ve kentleşmeyi arttırmak için mülki idare sisteminde yer alan birimlerin sayısının artırılması önemli bir politika olarak düşünülebilir. Çünkü mülki idare sisteminde yer alan birimlerde merkezi idarenin taşra örgütlenmesi gerçekleştiği gibi yerel yönetimlerin de oluşması yoluyla sosyal, ekonomik ve kentsel altyapıya ilişkin gelişmeleri hızlandırıcı etkiler görmek şaşırtıcı değildir (Sümer, 2020). Anayasa’nın ve İl idare Kanunu’nun ilgili

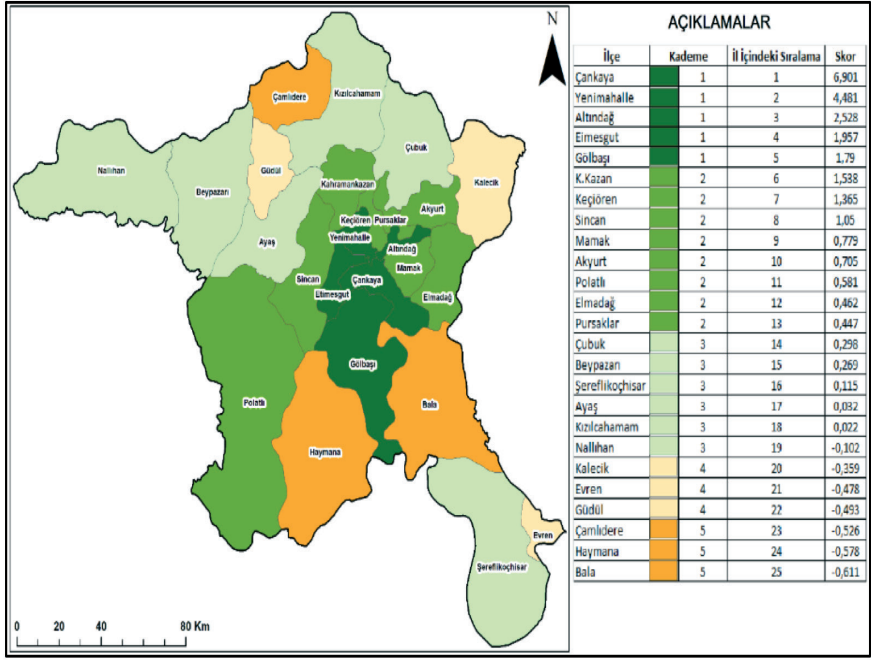
maddelerinde bir yerin il statüsü almasıyla ilgili üç kriter sayılmakta olup, bunlar yürütmenin inisiyatifine kalmakta ve dolayısıyla bu muğlak kavramların içini doldurmak yürütmeye düşmektedir. Her ne kadar Türkiye’de illerin kuruluşunda, çoğunlukla yerel halkın talepleri ve baskıları, coğrafi konum, ulaşım ve güvenlik etkenleri önemli rol oynasa da, il olma konusunda nüfusu ve ekonomik durumu belli düzeye gelen yerleşimler hükümetlere baskı yapmakta ve hükümetler de oy endişesi gibi siyasal kaygılarla bu yerleşim birimlerini il haline getirebilmektedirler (Güngör vd. 2010, s. 3).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurulmasıyla birlikte ilçe sayısı zamansal olarak artış göstermiştir. 1926 yılı itibarıyla 311 olan toplam ilçe sayısı günümüzde 973’e ulaşmıştır. Diğer bir deyişle 1926 yılından 2022 yılına kadar geçen 94 yıllık süreç içerisinde ilçe sayısındaki artış oranı %213 olmuştur. İlçe sayısındaki yüksek artışın en önemli sebebi siyasi çıkarlar doğrultusunda hükümetlerin ilçelerin kuruluşlarında esas alınacak asgari büyüklük konusunda bir ölçek geliştirmemiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet Dönemi’nden önce kurulan mevcut ilçelerin bazıları mekânsal genişleme ve gelişme sürecine girerken diğer taraftan da yeni il/ilçeler kurulmaya devam etmiştir. Geçmişte kentsel niteliğe sahip yerleşim birimleri fonksiyonlarını sürdürerek ya da yeni fonksiyonlar elde ederek varlıklarını devam ettirirken geçmişe nazaran önemli fonksiyonlarını kaybetmiş yerleşmelere de sıkça rastlanılmaktadır (Tuncel, 1980, s.154; Bakırcı, 2012, s.8). Yerleşmelerin fonksiyonlarının değişim göstermesinde Cumhuriyet Dönemi’nden itibaren il, ilçe, bucak ve köy gibi idari alanların yapısında önemli değişiklikler olmaktadır. İdari yapıdaki bu değişimlerin en önemli nedeni yerleşim alanlarının mekânsal olarak büyümesi, nüfus miktarlarının artması ya da azalması, politik, sosyoekonomik ve kültürel anlamda yaşanan değişimlerdir. Yerleşim alanlarında yaşanan bu gelişmelerin sonucunda köyler büyüyerek belde ya da kasabalara dönüşmüş, köyler birleştirilmiş, belediye sınırları içerisine dahil edilen köyler olmuştur. Yine bazı belediye yönetimleri kaldırılmış, yeni il ve ilçeler kurulmuştur. Türkiye’nin idari yapısında yaşanan değişiklikler ülke genelindeki il/ilçelerde farklı dinamiklerin etkisiyle birbirinden farklı dönemlerde meydana gelmiştir (Dinç ve Ceylan, 2020). Zaten idare, örneğin bir yerleşmenin ilçeden ile dönüştürülmesi kararını tek bir gerekçeyle açıklamamaktadır. Öyle ki bazı ilçeler ekonomik gelişmişlik nedeniyle il yapılırken bazıları da tersten bir okuma ile ekonomik bakımından gelişmemiş oldukları için il statüsüne yükseltilmiş bulunmaktadırlar

(Düzenli ve Avaner, 2022, s. 1355). İdari alan oluşturma ve sınırlandırma oldukça karmaşık yapıları bir süreçtir. Bundan dolayı tek bir kıstas veya özellik temel alınarak yapılan değerlendirmeler yetersiz olacak ve yanlış sınıflandırmalara yol açabilecektir. Aslında mülki idare alanlarının sınırlandırılması konuyla ilgili bazı yaklaşımlarda tek bir olgu ya da sürece dayandırılmamış biçimde karşımıza çıksa da, bu sınırlandırma ekonomik, sosyal, kültürel ve tarihsel açıdan bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Gerek hiyerarşik gerek ise fonksiyonel bir mülki idare sistemi oluşturulabilmesi noktasında bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi şarttır. Son yıllarda Türkiye’de dengeli kalkınmayı sağlamak amacıyla az gelişmiş merkezi yerleşmelerin şehirleşme düzeylerinin artırılmasına ve bunların ilişkili olduğu yerleşim birimleriyle aralarındaki özellikle ulaşımaya dönük alt yapının geliştirilmesine ilişkin politikaların uygulanmaya çalışıldığı dikkati çekmektedir (Karagel, 2012, s. 104).

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Haymana ilçesi de idari yapısı ve kırsal yerleşmelerinin bağıllık değişimlerini yoğun olarak yaşayan ilçelerden biri olarak önemli bir örnek teşkil etmektedir. Kurulduğu ilk yıllarda coğrafi büyüklüğü ve nüfus miktarı açısından Ankara sancağının üçüncü büyük kazası olan Haymana; Cumhuriyet Dönemi’nde bu önemini kaybetmiştir. Siyasi hedefler doğrultusunda hükümetlerin yeni ilçelerin kuruluşlarında esas alınacak asgari büyüklük konusunda bir ölçek geliştirmemiş olmalarından dolayı idari olarak yakın çevresinde bulunan köyler bağlanmak suretiyle yeni ilçeler kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Haymana’ya bağlı bir köy iken içerisinde demiryolunun geçmesiyle birlikte hızlı bir şekilde gelişerek ilçe merkezi yapılan Polatlı’nın yanı sıra, aynı yıllarda nahiye merkezi olan Gölbaşı ile Konya’nın Kulu ve Cihanbeyli ilçelerine Haymana’dan birçok köy bağlanmıştır. Haymana idari coğrafyasında yaşanan bu değişimler tarihsel süreç içerisinde ilçenin yüzölçümü ve nüfus bakımından küçülmesine neden olmasının yanı sıra demografik ve sosyoekonomik yapısını da olumsuz yönde etkilemiştir. İlçeye bağlı köylerin idari olarak diğer ilçelere bağlanması sonucunda Haymana’nın 1940 yılında 4680 km² olan yüzölçümü 1945’te 3424 km²’ye, 1960’ta 3071 km²’ye, 1980’de 2976 km²’ye ve 2022 yılında ise 2162 km²’ye kadar düşmüştür. Zira 2022 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2022)* raporu da bu küçülmeye bağlı sosyoekonomik yapıdaki gerilemeyi doğrular niteliktedir (Şekil 1).

Şekil 1. Ankara İline Bağlı İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2022).

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) raporlarının hazırlanma aşamasında kullanılan değişkenler ilçelerin kentsel fonksiyonlarının gelişim düzeylerine ilişkin değerlendirmeler yapılmasına imkân sağlamaktadır. Kır ya da kenti tanımlamak için kullanılan bu değerlendirmelerde kullanılan değişkenler belirli bir ilçenin sunmuş olduğu hizmetler açısından hangi niteliklere sahip olduğunu analiz etmeye yöneliktir (Sarı vd., 2019). SEGE raporuna göre Ankara ilinde yer alan 25 ilçe arasında Haymana, sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında 5. dereceden 24. sırada yer almaktadır. Gölbasi'nın 1., Polatlı ilçesinin ise 2. derece ilçe kategorilerde olduğu görülmektedir.

2. ÇALIŞMA ALANI VE İDARİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

İdari bakımdan Ankara iline bağlı olan Haymana ilçesinin doğudan Bala, güneyden Konya ili, kuzeyden Gölbasi ve batıdan Polatlı ilçesi ile çevrelenmektedir (Şekil 2). Ankara iline 70 km uzaklıkta bulunan ilçenin yüzölçümü 2164 km²'dir.

Şekil 2. Haymana İlçesinin Lokasyon Haritası

Osmanlı Devleti'nin yükselme devrinde (XVI. yüzyıl) Ankara sancağı merkez kazanın dışında Ayaş, Bacı, Çubuk, Murtazaâbâd ve Yabanabâd (Kızılcahamam) olmak üzere toplam beş kazadan oluşmaktaydı. Bu dönemde Haymana, Ankara'nın güney kesiminde konar-göçer yurdu olarak bilinmektedir. Sancağının önemli iskân sahalarından olan bu bölgede Ankara yürükleri arasında gerek nüfus gerekse cemaat sayısı bakımından en kalabalık konar-göçer teşekkülü olan Haymana taifeleri yaşamaktaydı (Tablo 1). Haymana taifesi genel olarak Haymana platosunun kıyı kesimleri boyunca dağılmış vaziyette idi (Turan, 1999; Erdoğan, 2004).

Tablo 1. XVI. yüzyıl Ankara Yörükleri Konar-Göçer Taifelerinin Nüfusu (1523/30-1571).

Konar-Göçer Teşekkülleri	1523-1530 Yılları Arası		1571 Yılı	
	Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı (%)	Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Kasaba Yörükleri	5.327	8.85	10.858	9.96
Karalar Ta'ifesi	812	1.35	1.169	1.07
Taceddinlü Ta'ifeleri	2.339	3.89	2.579	2.36
Uluyörük Ta'ifeleri	12.849	21.3	22.292	20.43
Haymana Ta'ifeleri	37.887	63	52.730	48.31
Aydınbeylü Ta'ifeleri	942	1.57	19.510	17.87
TOPLAM	60.156	100	109.138	100

Kaynak: Erdoğan, 2004: 131.

Tahrir defterlerine (1523/30-1571 tarihli) göre Haymana Taifesi sadece Ankara'nın güney kesimlerinde değil sancak sınırları dışında batıdan Sivrihisar, Sultanönü (Eskişehir), güneybatıdan Barçınlı Kazası (Afyonkarahisar), güneyde Turgud (Konya), Karaman, doğuda Koçhisar ve Kalecik ile güneydoğuda Aksaray'a kadar olan sahadaki toprakları da yurt olarak kullanmışlardır. Geniş bir sahada etkin olan Haymana taifelerinin bu durumu sayıca üstünlüklerine ve ekonomik üretim bakımından güçlü olmalarına bağlanmaktadır (Faroqhi, 1999; Özünlü, 2017).

Haymana, XVII. yüzyılda merkez kadılığına bağlı bir birim haline getirilmiştir. XVIII. yüzyılda adli ve idari açıdan Yörügan-ı Ankara (günümüzde Polatlı ilçesinin bulunduğu bölge) kazasına bağlı iken Osmanlı devletinin artan iskân politikaları ve göçlerden dolayı bölgenin nüfusu artmış ve Haymanateyn adıyla müstakil bir kadılık merkezi kurulmuştur (H. Taş, 2016). Bölge, Osmanlı devletinin resmi kayıtlarında ve yazışmalarında XIX. Yüzyılın ilk yıllarına kadar Haymanateyn (Büyük ve Küçük Haymana) olarak geçmektedir (Koylu, 2015). Haymanateyn'in olduğu bölge günümüzde Kulu, Cihanbeyli (Konya), Gölbaşı, Haymana, Polatlı ve Bala (Ankara) ilçelerini kapsayan oldukça geniş bir coğrafyanın adıdır. Bu geniş

coğrafya üzerinde idari bir merkez kurulması gerekli görülünce 1880 yılında o dönemde kaplıcaları ile bilinen Yabanhamamı kasabasının bulunduğu boş araziler üzerine Haymana kazası kurulmuştur (Tuncer ve Bulut, 2019).

Sultan Abdülmecit zamanında çıkarılan Arazi Kanunnamesi (1858) ile devlet arazileri üzerinde özel mülkiyete izin verilmesi, tarım için kullanılan toprakların tasarruf edenin mülkiyetine geçmesi, konar-göçer aşiretlerin yerleşik hayata geçmesini kolaylaştırmış ve bu dönemde birçok konar-göçer aşiret Haymana'da eski yerleşimcilerin terk ettiği harap olmuş köylerin üzerine yerleşerek yeni köyler kurmuşlardır (Yurttaş, 2018). Haymana, 1882 yılında II. Abdülhamid zamanında idari bir merkez haline getirilmiştir. Haymana'nın günümüz idari merkezi olan mevkiinin belirlenip imar ve iskana açılması (hükümet konağı, okul, cami, sağlık çalışanları, telgraf hattının çekilmesi ile posta ağının kurulması, beledi teşkilatı) Kırım ve Kafkaslardaki gelişmeler sonrasında Anadolu'ya göç eden Müslüman muhacirlerin Haymana'daki boş uygun tarım arazilerine yerleştirilerek buraları yurt edinmeleri ve tarımsal faaliyetlere başlamalarıyla birlikte 1860-1910 yılları arasında olmuştur (Çevik Azap, 2018). XIX. yüzyılda Haymana kazası, doğudan Bâla, batıdan Sivrihisar, kuzeyden Zir ve güneyden Konya vilayetine bağlı olan Akşehir kazası ile çevrelenmekteydi (Şekil 3).

Şekil 3. 19. Yüzyıl Haymana Kazasının İdari Durumu

Kaynak: Yıldırım, 2006: 46.

1897 yılında kazaya bağlı 145 köy ve 1 nahiye (Şeyhberenli) bulunmaktadır. Şeyhberenli nahiyesi 1902-1908 yılları arasında merkez kazaya bağlanmış olup 1910 yılı itibariyle Haymana kazasının köy sayısı 173 olmuştur (Yıldırım, 2006). Cumhuriyet dönemi ile birlikte ilçe merkezi kırsal bir yerleşim yeri olarak görünse de yavaş yavaş kentsel fonksiyonların gelişmeye başladığı bir sürece girmiştir. İlçe merkezinin ilk yerleşim alanı bugünkü merkez kaplıca ve çevresi olmuştur. Günümüzdeki Seyran, Çaldağ ve Kayabaşı mahalleleri ilçe merkezinin ilk yerleşim dokusunu oluşturan yerlerdir. Cumhuriyet döneminde 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında ilçe nüfusu 29.085 olup bu nüfusun %95'i kırsalda %5'i ise şehirde yaşamaktaydı. İlçe nüfusu 2000 yılına kadar artış göstermiş olsa da sonraki yıllarda iç ve dış göçlerle nüfus azalmıştır. Haymana ilçesinde kentsel idari alan kapsamında ilçe merkezini oluşturan 5 kentsel mahalle bulunmaktadır. Haymana ilçe merkezi kentsel idari alanlarını Yenimahalle, Seyran, Çaldağ, Kayabaşı ve Medrese mahalleleri oluşturmaktadır. Son yıllarda gerek TOKİ gerekse müteahhitler aracılığıyla yapılan modern binalarla özellikle Seyran ve Yenimahalle'de şehir yatay yönde genişlemiş modern bir görünüme kavuşmuştur (Tablo 2). Ancak bu durum ilçe nüfusunun artış göstermesiyle ilgili olmayıp özellikle yurt dışında yaşayan gurbetçi vatandaşların yoğun konut satın almasının ve eski evlerinde yaşayan yerel halkın daha modern konutlara geçme talebinin bir sonucudur.

Tablo 2. Belirli Yıllara Göre Haymana İlçesi Merkez Mahallelerinin Nüfusu

Sıra	Mahalle	2016	2017	2018	2019	2021	2022
1	Çaldağ	947	905	797	808	829	826
2	Kayabaşı	1.052	996	950	911	783	741
3	Medrese	900	868	991	807	859	801
4	Seyran	2.249	2.320	2.325	2.395	2.215	2.224
5	Yenimahalle	2.860	2.859	2.843	2.870	3.007	3.020
TOPLAM		8.008	7.948	7.906	7.791	7.693	7.612

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2022)

Haymana ilçesinde 7254 Sayılı Kanun ile bu statüye kavuşan 73 kırsal mahalle mevcut olup, 2022 yılı itibariyle bu mahallelerin toplam nüfusu 18.404 kişidir (Şekil 4).

Şekil 4. Haymana Büyükşehir İlçesi Kırsal ve Kentsel Mahalleleri

Kırsal mahallelerin ilçe merkezine olan uzaklıkları 5-60 km arasında değişmektedir. İlçe merkezine en yakın kırsal mahalle yerleşmeleri Boşnakkesikkavak (5 km), Çayraz (7 km), Yeşilyurt (7 km), Evcı (8 km) ve Gedik (9 km) dir. İlçe merkezine en uzak kırsal mahalleler ise Küçükyağcı (63 km), Çatak (60 km), Büyükyagcı (60 km), Kesikkavak (60 km), Kerpiç (55 km) ve Sinanlı (55 km) dir (Şekil 4). Haymana ilçesinde kırsal mahallelerin ilçe merkezine uzak olmasında yüzölçümünün Ankara il sınırları geneli baz alınarak değerlendirildiğinde Polatlı (3618 km²) ilçesinden sonra 2164 km²lik yüzölçümü ile en geniş ikinci ilçe olmasından kaynaklanmaktadır. Kırsal mahallelerin ortalama nüfus büyüklüğü

361 kişidir. İlçede nüfusun en az olduğu kırsal mahalleler; Cingirli (16 kişi), Küçükkonak (35 kişi), Devecipınarı (36 kişi) ve Türkhüyük (43 kişi) dür. En kalabalık kırsal mahallelerini ise Sindiran (1.778 kişi), Kerpiç (740 kişi), Yurtbeyli (611 kişi) ve Sinanlı (604 kişi) oluşturmaktadır. Haymana, yoğun göç veren ilçeler arasında olup 2000 yılında 50.487 kişi olan nüfusu 2022 yılına gelindiğinde %54 oranında azalarak 26.016 kişiye düşmüştür. Bu azalış, Haymana ilçesi kırsal mahallelerinin doğrudan başkent Ankara'ya bağlantı yoluyla bağlanmasıyla beraber söz konusu dönemdeki ekonomik durumla da ilgilidir. Aynı durum ilçenin batısında yer alan kırsal mahalleler için de geçerlidir. Polatlı ilçe merkezine mesafe olarak Haymana'dan daha yakın olan kırsal mahalleler Haymana'ya gelmek yerine bugün bir il standartlarına yakın bir yerleşme olan Polatlı ilçesini tercih etmektedirler.

6360 Sayılı Büyükşehir Yasası, Türkiye'nin mevcut yerel yönetim yapısında reform sayılabilecek bir değişim yaratmış ve kırsal yerleşim alanları üzerinde doğrudan köyü ve köylüyü etkileyen değişime sebep olmuştur (Tuncer ve Bakırcı, 2020). Yasanın çıktığı 2012 yılında Türkiye'nin toplam nüfusunun %22,7'si kırsal, %77,3'ü ise kentsel nüfustan oluşurken, 2014 yılından yasanın yürürlüğe koyulmasıyla birlikte kırsal nüfus oranı %8,2'ye düşmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2022 yılı verilerine göre Türkiye toplam nüfusunun (84.680.273 kişi) %93,4'ü kentsel %6,6'sı ise kırsal nüfustan oluşmaktadır. 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası çıkmadan önce Haymana ilçesinin 2012 yılında 31.058 olan toplam nüfusunun 8.970'i ilçe merkezinde 22.884'ü ise köy ve beldelerde yaşamaktaydı. 2014 yılında Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte 5 belde belediyesi ve 67 köyün tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. 2015 yılında Haymana Belediye Meclisinin aldığı kararla Balçıkhisar mahallesi sınırları içerisinde bulunan Baltalin'in ayrılarak mahalle olmasıyla ilçeye bağlı toplam mahalle sayısı merkezdeki kentsel mahallelerle birlikte 78'e yükselmiştir. 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası, Türkiye'nin büyükşehir belediye sınırlarını il mülki sınırı olarak belirleyerek bu sınırlar dahilinde kalan köylerin mevcut tüzel kişiliği kaldırılmış ve mahalleye dönüştürülmüştür. Bu durum yerel anlamda merkezizetiği biraz arttırarak köylünün karar verme süreçlerine katılımını sekteye uğratmıştır. Ayrıca büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanı oldukça genişlemiş, bazı merkezi idare birimleri ortadan kalkmış, yapılacak hizmetlerin maliyeti artarak kentsel yaşamın getirdiği mali yükümlülükler kırsal yaşam için de geçerli olmuş ve bu durum tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemiştir.

6360 Sayılı Büyükşehir Yasası'na bağlı olarak ortaya çıkardığı sorunlar büyükşehirlerdeki mahallelerin kentsel ve kırsal olarak yapılandırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Merkezi yönetim tarafından sorunların ele alınarak değerlendirilmesi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek 16 Ekim 2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 7254 Sayılı Kanun" ile mahalleye dönüştürülen köy ve beldelere yönelik çok önemli düzenlemeler yapılmıştır. Belirtilen şartları yerine getirmek ve başvuru yapmak şartıyla köy ve beldelere "kırsal mahalle" olma hakkı verilmiştir. Haymana Belediyesi meclis üyeleri oy birliği ile aldığı kararla 73 mahallesini "kırsal mahalle" yapmak için başvuru yapmış ve Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15 Aralık 2021 tarihli olağan toplantısında Haymana ilçesinin 73 mahallesi kırsal mahalle olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde kırsal yapısını sürdüren kırsal mahallelere mali yönden bazı ayrıcalıkların tanınması ve sorun yaşanan konuların çözüme kavuşturulması hedeflenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği'nin Sağladığı Avantajlar

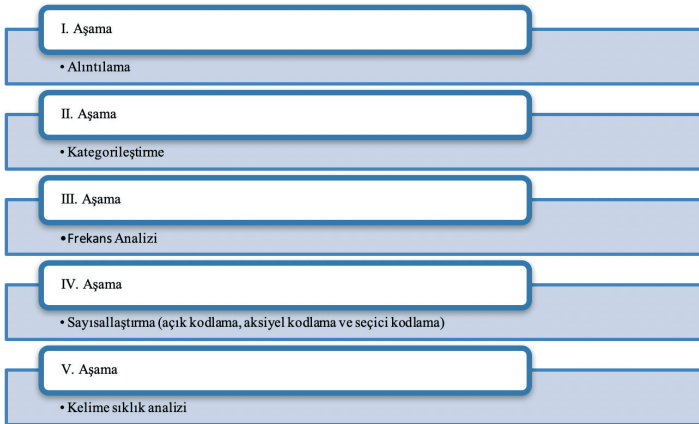
Kırsal Mahalle veya Kırsal Yerleşik Alanlara Tanınan Muafiyetler	Kırsal Mahalle veya Kırsal Yerleşik Alanlara Tanınan İndirimler
<p>a) Gelir vergisinden muaf esnaf ile basit usulde gelir vergisine tabi mükellefler tarafından bizzat işyeri olarak kullanılan bina, arsa ve araziler ile mesken amaçlı kullanılan binalar ve zirai istihvalde kullanılan bina, arsa ve araziler emlak vergisinden,</p> <p>b) 26/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken bina inşaat harcı ile imarla ilgili harçlardan, muaftır.</p>	<p>a) Ticari, sınai ve turistik faaliyetlerde kullanılan bina, arsa ve araziler için emlak vergisi %50,</p> <p>b) 2464 sayılı Kanun uyarınca alınması gereken vergi, harç (bina inşaat harcı ile imarla ilgili harçlar hariç) ve harcamalara katılma payları %50 indirimli uygulanır.</p> <p>Bu yerlerde, içme ve kullanma suları için alınacak ücret; işyerleri için belirlenmiş olan en düşük tarifenin %50'sini, konutlar için belirlenmiş olan en düşük tarifenin %25'ini geçmeyecek şekilde belirlenir.</p>

Kaynak: Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 7254 Sayılı Kanun

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı; Cumhuriyet Dönemi sonrasında Haymana ilçesi idari (yönetmel) coğrafyasında yapılan değişikliklerin ortaya çıkardığı bölgesel ve sosyo-ekonomik etkileri analiz etmektir. Yapılan analiz, özellikle de ilçede göçlere bağılı olarak gerçekleşen nüfus azalışının kalkınma ve bölgesel planlama açısından oynayacağı rolü görebilmek açısından önem arz etmektedir.

Çalışmamızın giriş kısmında idari coğrafya ile ilgili literatür taraması yapılmış, ardından araştırma sahasının konumu ve genel coğrafi yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmamızda ayrıca 2022 yılında nitel veri analiz betimlenmesi kapsamında Haymana ilçesinde yapılan gözlem ve görüşme teknikleri uygulanmıştır. Nitel araştırma insanların hayat tarzını, davranışlarını, örgütsel yapıları ve sosyolojik değişimi anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Strauss ve Corbin, 1990: 15-28). Araştırmamızla ilgili görüşme gerçekleştirilen kişiler rastlantısal olmayan amaçlı örneklem modeline göre seçilmiş ve bu doğrultuda görüşmeler yapılarak derinlemesine bilgi toplanmıştır. Görüşme yapılan kişilerin konu hakkında bilgili ve farklı paydaş gruplarından olmasına dikkat edilmiştir. Görüşmeler 5 başlıkta kategorileştirme yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma alanında 2022 yılında saha gözlemlerinde bulunulmuş, idari coğrafyadan kaynaklı sorunlar yerinde gözlemlenmiştir. Sonuç olarak elde edilen tüm bulgular betimsel olarak şu şekilde analiz edilerek yorumlanmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Çalışmada Uygulanan Nitel Analiz Yönteminin Aşamaları

Nitel verilerle alt kategoriler içerisinde yer alan alıntılar arasında birbiriyle bağlantılı olan kodlar birleştirilerek açık kodlama yapılmıştır. Açık kodlamayla sabit kodlar ortaya koyulmuş olup bu kodlar olayı açıklayan betimleyici kodlardır. Aksiyel kodlamayla da elde edilen sabit kodlar birleştirilerek çekirdek kategoriler oluşturulmuştur. Bu sayede oluşturulan çekirdek kategoriler ile veriler arasında tekrar bağlantı kurulmuş ve ortaya çıkan bir olaydaki nedensel koşullar belirlenmiştir. Son olarak seçici kodlamada ise merkezi kategori belirlenerek diğer kategorilerin merkezi kategori ile bağlantılı olarak ortaya çıktığı belirtilmiştir. Yapılan bu kategorisel analizler sonucunda Haymana ilçesi kırsal yerleşmelerinin nasıl bir değişim sürecine girdiği ve bu durumun ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik etkiler ana kategori içinde soyutlama düzeyinde anlaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen nitel veriler, Microsoft Word'da elektronik metin haline getirilmiş ardından da MAXQDA 12 programında analiz edilerek sayısallaştırılmıştır. Sayısallaştırılan nitel verilerle sözcüklerin sıklık analizi yapılarak, paydaşların kullandığı sözcüklerin sıklık durumu belirlenmiştir. Bu sayede çalışmanın yanlılığını azaltmak, güvenilirliğini ve anlamlılığını arttırmak amaçlanmıştır.

Araştırma soruları:

- Haymana İdari Coğrafyasında yaşanan mevcut sorunlar nelerdir?
- Geçmişten Günümüze Haymana'nın İdari Coğrafyasında meydana gelen değişimler sosyo-ekonomik yapı üzerinde nasıl bir etki yapmıştır?
- 6360 Sayılı Büyükşehir Yasasının Haymana'ya etkileri nasıl olmuştur?
- "Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği" Haymana kırsal mahallerinde önemli değişiklikler sağladı mı?
- Haymana İdari Coğrafyasında yaşanan mevcut sorunlara ilişkin geliştirilebilecek çözüm önerileri nelerdir?

4. BULGULAR

4.1. Haymana İlçesinde Köy/Belde İdari Bağıllılığının Değişimi

İdari anlamda yapılan köy tanımı ile yerleşme coğrafyası açısından yapılan köy tanımı iki farklı kavram niteliğindedir. İdari anlamda köy: "Mevcut idari sınırları içerisinde devamlı ve geçici kırsal yerleşmelere sahip, nüfusu 5000'den

az, çoğunlukla hammadde üretimine yönelik birincil ekonomik faaliyetlerin etkin olduğu, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen en küçük yerel yönetim alanıdır” şeklinde tanımlanır. Kırsal yerleşimlerin en önemli kısmını oluşturan köyler her bakımdan içinde buldukları yakın çevreye ve dolayısıyla toprağa sıkı sıkıya bağlı olup bu toprağı ekip biçerek ve hayvan yetiştirerek geçimini sağlayan toplulukların yaşadığı alanlardır (B. Taş, 2016; Özçağlar, 2015; Gümüşçü, 2007; Hayır Kanat, 2017). Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından yeni idari merkezlerin kurulması ile birlikte Haymana’da çok sayıda köyün idari bağıllığı değiştirilmiştir. Yapılan değişiklik sonucu Haymana’dan koparılan köyler yeni kurulan ilçelere bağlanmıştır. Bu ilçeler; Gölbaşı, Polatlı (Ankara) ve Kulu (Konya) ilçeleridir (Tablo2).

Haymana’ya bağlı Polatlı köyünün gelişmesi, 1892 yılında İstanbul-Ankara demiryolunun buradan geçmesi ile başlamıştır. Demiryolundan dolayı kısa sürede önemli bir ticaret merkezi olan Polatlı köyü 1926 yılında 25’i ilga edilen Zir’den, 42’si Haymana’dan olmak üzere toplamda 71 köy bağlanarak ilçe yapılmıştır. 1928 yılında Beypazarı ilçesinden 1, Haymana’dan 8; 1930 yılında ise 1 köy daha Polatlı’ya bağlanmıştır. Sonraki yıllarda ise Kargalı, Babayakup, Ücret, Sivri, Ördëkgölü, Yeşilöz ve Sincik Köyleri de Haymana’dan koparılarak ilçe olan Polatlı’ya bağlanmıştır. Konya Cihanbeyli’nin bir nahiyesi olan Kulu, 1954 yılında Haymana ve Bala ilçelerinden birkaç köy alınarak ilçe yapılmıştır. Farklı yıllarda Haymana’dan Kulu’ya bağlanan köy sayısı artarak Güzelyayla köyü ile birlikte 20’ye ulaşmıştır.

Gölbaşı daha önce Örencik köyüne bağlı Gölhanı adıyla anılan bir mahalle iken 1923 yılında Oğulbey köyündeki Bucak Müdürlüğü ve Jandarma Karakolunun taşınması ile Gölbaşı Nahiyesi adını almıştır. 1955 yılına kadar Çankaya ilçesine bağlı bir nahiyeye olan Gölbaşı, içinden E-5 Devlet Karayolunun geçmesiyle birlikte gelişmeye başlamış ve nüfusu her geçen yıl artış göstermiştir. Gölbaşı’nın 1965 yılında belediye, 1983 yılında ise ilçe yapılmasının ardından Haymana’dan birçok köy koparılarak Gölbaşı ilçe sınırlarına dahil edilmiştir (Tablo-4). 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun geçici 2. Maddesi ile getirilen “Mevcut Valilik Binası Merkez kabul edilmek ve il mülki sınırları içinde kalmak şartıyla, büyükşehirlerde yarıçapı 50 km olan dairenin sınırı büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturur” ifadesi ile Haymana’nın Gölbaşı ilçesine sınır olan belde ve

köyleri (Oyaca, Deveci, Türkşerefli, İkizce, Dikilitaş ve Boyalık) Haymana'dan alınarak Gölbaşı ilçesine bağlanmıştır. Deveci ve Türkşerefli köyleri, bu kararı kabullenememiş, Bölge İdare Mahkemesine yaptıkları itiraz ile tekrar Haymana'ya bağlanmışlardır. Adı geçen köylerin diğer ilçelere bağlanması sonucunda Haymana'nın 1940 yılında 4680 km² olan yüzölçümü 1945'te 3424 km²'ye, 1960'ta 3071 km²'ye, 1980'de 2976 km²'ye ve 2022 yılında ise 2162 km²'ye düşmüştür.

Tablo 4. Haymana'dan Yıllara Göre Ayrılan Köyler ve Bağlandıkları İlçeler

Yıl	Ayrılan Köyler	Bağlandıkları İl	Bağlandıkları İlçe
1945	Kargalı, Babayakup	Ankara	Polatlı
1949	Ücret	Ankara	Polatlı
1951	Ördekgölü	Ankara	Polatlı
1952	Hallaçlı	Ankara	Gölbaşı
1953	Yağlıpınar	Ankara	Gölbaşı
1954	Sivri	Ankara	Polatlı
1955	Karagedik, Selametli, Ballıkpınar, Hacılar, Hacı Muratlı, Koparan, Ahiboz, Velihimmetli, Çerkezhöyük	Ankara	Gölbaşı
1956	Bumsuzşerefli, Kırkpınar, Karacadağ, Dipdede, Arşıncı, Atkafas, Köstengil, Yaraşlı, Hisar, Altılar	Konya	Kulu
1957	Germiyet (Tepeyurt)	Ankara	Gölbaşı
1958	Karacadere, Seyitahmetli, Tavlıviran, Kömüşini	Konya	Kulu
1969	Gökler, Burunağıl, Köşker	Konya	Kulu
1974	Canımana, Soğukkuyu	Konya	Kulu
1976	Yeşilöz (Kokar)	Ankara	Polatlı
1985	Güzelyayla	Konya	Kulu
1988	Çayırılı, Topaklı, Kötek	Ankara	Gölbaşı
2001	Gölbek	Ankara	Gölbaşı
2005	Sincik	Ankara	Polatlı
2006	Çeltek	Ankara	Gölbaşı

2007	Karacaören	Ankara	Gölbaşı
2008	Oyaca, Dikilitaş, İkizce, Boyalık	Ankara	Gölbaşı

Kaynak: Haymana Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürlüğü (2020).

4.2. Haymana İlçesi İdari Yapısı ve Kırsal Yerleşme Bağlılığının Değişimine İlişkin Paydaşların Görüşleri

Görüşme yapılan katılımcılara ilişkin bazı bilgiler Tablo-5'te sunulmuştur. Paydaşların Haymana İdari Coğrafyası ile ilgili görüşleri 5 kategorik başlık altında analiz edilerek kategorileştirilmiştir.

Tablo 5. Görüşmeye Katılan Paydaş Gruplarına İlişkin Bilgiler

Kod	Katılımcı Tipi	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Paydaş
K1	Tip 1	Erkek	40	Lisans	Yerel Halk
K2	Tip 1	Erkek	33	Lise	Yerel Halk
K3	Tip 1	Erkek	58	İlkokul	Yerel Halk
K4	Tip 1	Erkek	45	Lise	Yerel Halk
K5	Tip 1	Erkek	37	Lise	Yerel Halk
K6	Tip 1	Erkek	55	Lisans	Yerel Halk
K7	Tip 1	Erkek	60	Lisans	Yerel Halk
K8	Tip 1	Erkek	42	Lise	Yerel Halk
K9	Tip 1	Erkek	48	Lise	Yerel Halk
K10	Tip 1	Kadın	51	Lisans	Yerel Halk
K11	Tip 1	Kadın	44	Lisans	Yerel Halk
K12	Tip 1	Kadın	60	İlkokul	Yerel Halk
K13	Tip 2	Erkek	54	Lisans	Kamu Görevlisi
K14	Tip 2	Erkek	42	Lisans	Kamu Görevlisi
K15	Tip 2	Erkek	46	Lisans	Kamu Görevlisi
K16	Tip 2	Kadın	53	Lisans	Kamu Görevlisi
K17	Tip 3	Erkek	35	Lisans	Esnaf
K18	Tip 3	Erkek	29	Lise	Esnaf
K19	Tip 3	Erkek	50	İlkokul	Esnaf
K20	Tip 3	Kadın	47	Lisans	Esnaf

K21	Tip 3	Erkek	34	Lise	Esnaf
K22	Tip 4	Erkek	66	İlkokul	Muhtar
K23	Tip 4	Erkek	42	İlkokul	Muhtar
K24	Tip 4	Kadın	38	İlkokul	Muhtar
TİP 1: Yerel Halk, TİP 2: Kamu Görevlisi, TİP 3: Esnaf, TİP 4: Muhtar					

Kategori 1: Haymana İlçesinin Mevcut İdari Coğrafyasına İlişkin Görüşler:

Haymana ilçesi idari coğrafyasında yaşanan en önemli sorun sürekli göç veriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin ikinci büyük ili Ankara'nın istihdam, eğitim sağlık ve kültürel çekici faktörleri bu göçlerin en büyük sebebi olarak görülmektedir. Bunun yanında Haymana'ya en yakın ilçeler olan Polatlı ve Gölbaşı ise sürekli gelişen büyüyen şehirler olması itibariyle göçlerin yoğunlaştığı diğer yerlerdir.

"Haymana, Türkiye'nin ender mozaiklerine sahip ilçelerinden biridir. Bünyesinde Türkiye'de yaşayan her milleti muhafaza etmiştir. Ancak bu mozağin göçlerle biraz bozulmaya başladığı söylenebilir. Özellikle merkezde ikamet eden ve çoğunluğu devlet memurluğu ile esnafılık yapan ve bir köyü olmayıp Haymana'nın yerlisi olarak tanımlanan vatandaşlarımızın tamamını kaybetmiş bulunmaktayız (K4).

"Güney köylerimiz (Emirler, Alahacılı, Çatak, Toyçayır, Büyükkonak, Küçükkonak, Sırçasaray, Boğazkaya, Büyükyavaş, Küçükyavaş, Tepeköy,) ile Evliyafakı, Kavak, Karapınar, Gültepe, Demiröz, Kirazoğlu, Ahırlıkuyu, Türkhüyük, Soğulca, Tabaklı gibi köylerimizde ikamet eden vatandaşlarımızın tamamı Polatlı'ya göçmüş; Özköylerimiz (Balçıkhisar, Baltalin, Bostanhöyük, Altıpınar, Sazağası, Yergömü, Sebilibağla), Yurtbeyli, Sinanlı, Yenice, Güzelcakale, Türkserefli, Deveci, Dereköy, Karaömerli, Sarıgöl, Durutlar, Culuk, Çalış, Yaprakbayırı, Eskikişla, Çeltikli, Bahçecik, İncirli, Alaçık gibi köylerimizde ikamet eden vatandaşlarımız Ankara'ya; Yeşilköy ise Kulu'ya göçmüş ve Haymana ile hiçbir sosyal kültürel, ekonomik bağları kalmamıştır. Diğer köylerimiz ise kısmi olarak Haymana'da ikamet etmekte ve hızla göç vermeye devam etmektedirler. Dolayısıyla Haymana İdari Coğrafyasında yaşanan en büyük sorun göç olarak görülmekle beraber göçe sebep olan etkenler de araştırılmalıdır. Gözlemlerime göre ekonomik nedenler, ulaşım ve şehirleşme talebi göçü hızlandırmaktadır (K14).

“İlçemiz adına durum giderek vahimleşiyor, idari anlamda her geçen yıl daha da küçülüyor. Sürekli olarak göç veriyoruz (K2).”

“Tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik evrim içinde olan Haymana idari olarak git gide küçülmektedir (K7).”

Kategori 2: Haymana İlçesinin İdari Coğrafyasında Meydana Gelen Değişimlere İlişkin Görüşler:

Haymana'nın Cumhuriyet döneminde birçok köyünün yeni kurulan ilçelere bağlanması yerel halkın halen en çok şikayetçi oldukları konular arasındadır. *“1950'lilerde Çankaya İlçesine bağlı nahiye olan Gölbaşı'nı ilçe yaptılar. 1952 senesinden başlayıp 2008'e kadar sürekli köylerimizi alıp alıp buraya bağladılar. Hatta yanı başımızda 20 km mesafedeki Oyaca'yı da alıp Gölbaşı'na bağladılar. Hiç mi demiyorlar biz bu Haymana'yı tırpanlıya tırpanlıya yok ediyoruz diye... Gölbaşı ilçe de Haymana değil mi, oranın ki insan da buranın ki değil mi... Bizim büyümeye, gelişmeye, kalkınmaya ihtiyacımız yok mu? (K24).”*

“Yıllardır Haymana'ya karşı hep ayrımcılık yapıldı, bu kadar köy gitti kimse sesini çıkarmadı... Bizden ayrılan bu köyler varken Haymana merkezde hayat vardı, dükkanlar, mağazalar bankalar... alan çoktu satan çoktu. Bunlar yetmiyormuş gibi şimdi Haymana'ya bağlı olan köyler de ya Polatlı'ya gidiyor ya da Özköyler de olduğu gibi otobüsleri doğrudan Ankara'ya çalışıyor, Haymana'ya yakın köylerde de insan kalmadı nüfusları çok azaldı. E ne oldu şimdi merkezde hayat bitti, fırsatını bulan eşyalarını topluyor göç ediyor gidiyor (K20).”

“Polatlı eskiden köyümüzdü, ilçe oldu 60'a yakın köyümüzü alıp buraya bağladılar... Tren yolunu Polatlı'dan geçir, Topçu ve Füze Okulunu Polatlı'ya yap... Polatlı aldı başını gitti, biz de sürekli küçüldük. İdari olarak küçülünce sırayla bütün bankalarımızı kapattılar bir ara sadece Ziraat Bankası kaldı elimizde (K18).”

“Köyleri Polatlı'ya bağladılar ama Polatlı için Haymana ile kıyaslandığında “gelişmiş” denebilir, ancak Polatlı'nın başlı başına hantal büyüyen bir yer olduğu da gerçek (K5).”

“Haymana'dan alınan köylerle iki yeni ilçe yaratılmıştır, biri Gölbaşı, bir diğeri de Polatlı... Gölbaşı bugün en kalabalık nüfuslu en gelişmiş Ankara ilçesi oldu, Polatlı'da ikinci en kalabalık nüfuslu ilçe oldu. Oğlum Gölbaşı'nda çalışıyor,

zaten kiralık ev zor bulunuyor bulduklarının da yanına varılmıyor, ateş pahası... Bu yüzden oğlan her gün otobüsle Haymana'dan gidiş-geliş yapıyor Gölbaşı'na... Sabah kalkan otobüslerin yolcularının tamamı Ankara'ya ya da Gölbaşı'na işe gidiyor, her gün 70 km git 70 km gel. Bu yapılanların bedelini şimdi zavallı Haymana halkı ödüyor (K6).

1893 Ankara vilayet salnamesine göre Haymana kazasının 145 köyü vardı. 83 köy başka ilçeye bağlandı, Yeniyapan, Kanlıgöl ve Kale köyleri boşaldı. Geriye 59 köy kalıyor. 1893 salnamesinde unutulmuş veya sonradan oluşmuş 13 köyümüz ve Cihanbeyli'ye bağlı iken sonradan Haymana'ya bağlanmış Alahacılı köyü ile birlikte şu anki köy sayımız 73 olmuştur. Peki bu 83 köyümüz hangi ilçelere bağlandı: Gölbaşı'na 22, Kulu'ya 12, Polatlı'ya 44, Cihanbeyliye 1, Sincan'a 4 (K16).

"Dolayısıyla yüzölçüm olarak Ankara'nın en büyüğü olan Haymana, bunca kayıptan sonra Polatlı'nın ardından Ankara'nın en büyük ikinci ilçesi olmuştur. Tabii bunca kaybın sebeplerine bakıldığında özellikle 90 öncesi kayıplarda siyasi isteklerin, 90'lı yıllardan sonraki kayıplarda ise köy halkının taleplerinin etkili olduğunu görüyoruz. Örneğin 2009 senesinde belde halkının talebi ile belediyesi kapanarak Gölbaşı'na mahalle olarak bağlanan Oyaca ile birlikte Deveci ve Türkşerefli köyleri de Gölbaşı'na bağlanmış. Daha sonra Deveci ve Türkşerefli mahalleleri toplu imzalar vererek yeniden Haymana'ya bağlanmıştır (K7).

Kategori 3: 6360 Sayılı Büyükşehir Yasasının Haymana İlçesi Kırsal Yerleşim Düzeni Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşler:

6360 Sayılı Büyükşehir Yasası'nın ihtiyaca cevap vermediği, istenilen kalkınmayı gerçekleştirmediği ve eskiye göre sorumluluklarının daha fazla arttığı düşüncesiyle yasanın yerel halk tarafından eleştirildiği görülmüştür.

"Büyükşehir yasının ana amacının kırsal alanda daha çok oy alma olduğu düşüncesinden kaynaklanarak ortaya çıktığını düşünmekteyim. Haymana'da köy yolları halen yetersiz, bozuk ve maliyeti etkileyecek, uzayıp giden bir bakımsızlığı söz konusudur. Köylere konan çöp konteynırları haricinde bariz değişiklikler görünmemektedir. Asıl olarak merkezileşen idari anlayışta köylerin kendi alanlarına harcanarak bütçe payında karara katılmaları sorunludur (K5)".

"Günde bir kez sabah Ankara'ya giden, akşam Haymana'ya dönen bir otobüs dışında somut bir hizmet görmedim (K17)".

“İdari olarak bizi köy iken mahalle yaptılar, Allah aşkına söyleyin köyde benim hayatımda ne değişti? Önceden nasıl bir hayatımız varsa şimdi de aynı hayatımız var. Sanki bize iyilik yaptılar, fatura ödüyoruz kafamıza göre evimizin bahçesinde bir değişiklik yapamıyoruz, her şey izne onaya bağlandı (K21).”

“Haymana’ya doğal gaz geldi bir sene bütün sokak araları da dahil yollar delik deşik oldu, manzaramız içler acısıydı. Haymana halkı olarak epey bir eziyet çektikten sonra belediyenin gelip tüm yolları bakıma alıp asfaltlamasıyla işte o zaman etkisini gördüm 6360 Sayılı Büyükşehir Yasasının (K10).”

“Geçmişte il özel idareleri, il genel meclisi kararı ile köy bütçelerine devasa katkılarda bulunabiliyorlar ve bu katkılar ile köylerde içme suyu, kanalizasyon, sağlık ocağı, okul, ambulans, itfaiye vb. işler yapılabiliyordu. Şu anda ise ya belediye ya da taşeron firmalar kanalı ile ihaleler yapılarak bu işlerin gerçekleşmesi istenmektedir. Borcu haddinden fazla olup merkez beş mahallesinin dahi temel hizmetlerini yerine getiremeyen Haymana Belediyesinin 73 kırsal mahallesinin temel hizmetlerini (yol yapımı çalışmaları, içme suyu temini, içme suyu hatlarının döşenmesi, kanalizasyon ve atık su hatları, çocuk oyun bahçeleri, spor tesisleri vs.) yerine getirmesi mümkün mü? (K13)”. ”

“2014 öncesi Haymana ilçesinin Yenice, Yurtbeyli, Balçıkhisar, Çalı, Bumsuz gibi belde belediyeleri vardı. Bu belde belediyeler civar köylerin de temel hizmetlerini yerine getirmekte idi. Mesela 2019 senesinde Sinanlı’da bir ağılda çıkan yangın Haymana’dan itfaiye Sinanlı’ya gidene dek beraberinde üç evi küle çevirmişti. Oysa 2014 öncesinde 6 km uzakta Yurtbeyli Belde Belediyesi ve bu belediyeye ait İtfaiye vardı. Bu belde belediyeleri 2014 yılında mahalleye dönüştürülüp Haymana belediyesine bağlanınca tüm taşınır taşınmaz malları da Haymana Belediyesinin uhdesine geçmiş, makam araçları belediye müdürlerine tahsis edilirken çoğu araç hurdaya verilmiş, taşınmaz mallar ise çürümeye terk edilmiştir. Daha önce 14 köyümüzde bulunan sağlık ocağı kapatılmış şu anda sadece Yenice’de bir sağlık ocağı kalmıştır. Ulaşım tek elden belediyeye bırakılmış bu da Haymana ile köyler arasında ulaşım ağını hepten koparmıştır. Sabit hayvancılık yatırımları, proje ve imar iznine bağlandığından Hayvancılık yatırımları bitmiş, Köy tüzel kişiliklerine bağlı araziler, belediye uhdesine geçtikten sonra parsel parsel satılmış ve bilinçsiz insanlar tarafından mera-otlak-yaylaklar da çevrilerek gerek tarım arazisi gerekse hayvancılık ciddi zararlar görmüştür.

Bu durum komşular arasında husumeti geliştirmiş ve son 6 senede Haymana'da benim bildiğim 4 vatandaşımız bu sebepten öldürülmüş ve aileler köylerini terk etmek zorunda kalmıştır (K16)."

Kategori 4: "Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği" Haymana İlçesinin Kırsal yerleşim düzenine etkilerine ilişkin görüşler:

Değişen bir şey görmedik. Elektrik ve su faturaları iki ayda bir geliyor. Köy yerinde iki aylık elektrik faturam 880 lira... Kırsal mahalle olduk ama bir değişiklik yok (K24)."

Haymana Belediyesi bize bir kağıt gönderdi, nedir bu dedik? Artık kırsal mahalle oldunuz bu da belgesi dediler. Biz bir şey göremedik bu yönetmelikten, gördüğümüz tek şey işte bu kâğıt parçası... (K22)."

Biz belediye olarak bu yönetmelik çıktığında gerekli görüşmeler ardından büyükşehir belediye meclisine kırsal mahalle teklifini götürdük yasal süresi içerisinde değerlendirme yapıldı ve merkez mahallelerimizin dışındaki tüm mahallelerimiz kırsal mahalleye dönüştü. Emin değilim ama Türkiye'de bu konuda ilk olabiliriz. Köylüler somut faydalar görmek istiyor ama şu aşamada onların hayatına dokunan ciddi bir değişim gerçekleşmedi (K13)."

Kategori 5: Haymana İlçesinin İdari Coğrafyasına bağlı sorunların çözümüne İlişkin Görüşler:

"6360 Sayılı Yasayı avantaja çevirmek mümkündür. Sürekli ifade ettiğim 73 kırsal mahallenin temel hizmetlerini (yol yapımı çalışmaları, içme suyu temini, içme suyu hatlarının döşenmesi, kanalizasyon ve atık su hatları, çocuk oyun bahçeleri, spor tesisleri vs.) çöp, ulaşım, itfaiye, cenaze hizmetlerini Haymana gibi yerlerde düzgün bir biçimde sağlayabilmek için bölgeler belirlemeli ve o bölgelere belediye hizmet Binaları kurmak gerekmektedir. Haymana'ya ivedi 3 belediye hizmet binası kurulmalıdır. Özköyler (civarına ki şu anda Yenice'de var, geliştirilmesi gerekiyor) Ataköy-Gültepe yol ayrımı ve Güney köylerine. Ancak bu şekilde belediye temel hizmetlerini yerine getirmiş olur. Kırsal alanda yaşamı özendirecek tedbirler ivedi alınmalı. Yaşayanlara su ücreti, emlak vergisi, çevre

temizlik vergisi vs. yükümlülüklerin kaldırılması köylerde yaşamın kolaylaştırılması ve özendirilmesi hulasa kırsal nüfusun korunması şarttır. Özellikle İlçe Tarım Müdürlükleri ve Ziraat Odası aracılığı ile tüm projeler halka taşınmalı ve belediye eli ile projeler konusunda öncülük yapılmalıdır (K16).”

“Mevcut idari coğrafyada iyileştirmeler yapılmak isteniyorsa bu işe kırsal mahallelerden başlanmalıdır. Tarım politikalarında mevcut tarım ve hayvancılık yapısını koruyacak ve geliştirecek acil projeler geliştirilmesi gerekir. Nasıl ki her köye bir imam atanabiliyorsa her köye bir veteriner bir ziraat mühendisi de atanabilir. Bu sektörde çalışacak genç nüfusun şehre kaçmasını önleyecek politikalar üretilmek zorundadır. Şehrin olanakları ve varsa konforu köylere de sağlanmalıdır (K11).”

“Haymana’nın sorunlarına yönelik ortak akıl ile hareket edilecek bir çalışma ekibinin kurulması gerekir. Tarımsal faaliyetleri ve kaplıcaları ile Haymana bu idari sorunlarını aşarak kalkınmaya başlayabilir. Bu amaçla tarımı bilimsel dünya ölçeğinde katma değeri yüksek ürünler üretmeye yönelik çalışmalarla, kaplıcaları ise Ankara’daki herhangi bir üniversitenin Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon anabilim dalı ile ortak çalışma yaparak anabilim dalına bağlı Haymana Fizik Tedavi Merkezinin kurulması olarak düşünüyorum. Böylece hem şehirdeki mahalleler hem de kırsal mahalleler kalkınmış olur (K19).”

İlçemizin daha iyi bir yere gelmesini istiyorsak başta termal turizm olmak üzere, tarım ve hayvancılık üzerine sağlam projeler yapmamız gerekiyor. Bunun içinde birlik olmamız lazım (K8).”

Tablo 6. Paydaşların Haymana ilçesinde kırsal yerleşme bağlılığının değişimiyle ilgili görüşlerine ilişkin tematik kodlama

Kategori	İfade (Açık Kodlama)	Aksiyel Kod	Seçici Kod
Haymana ilçesinin mevcut idari coğrafyasına ilişkin görüşler	Türkiye'nin ender mozaiklerine sahip ilçelerinden biridir, İdari anlamda her geçen yıl daha da küçülüyoruz, Sürekli göç veriyoruz,	Göç Etnik Mozaik Polatlı Gölbaşı Köy	Yaşanan göçler ilçenin sürekli küçülmesine sebep olmaktadır.
Haymana ilçesinin idari coğrafyasında meydana gelen değişimlere ilişkin görüşler	Gölbaşı ve Polatlı'nın ilçe olması Haymana'yı bitirdi, Haymana'ya karşı sürekli ayrımcılık yapıldı, Köylerimizi bizden kopardılar, Köylerimiz nüfusu azaldı, insan kalmadı.	Ayrımcılık Nüfus İnsan Küçüldük	Haymana'dan sonra kurulan ilçeler yapılan büyük yatırımlarla ve idari olarak alınarak bu ilçelere bağlanan köylerden dolayı ilçe sosyo-ekonomik olarak geri kalmıştır.
6360 Sayılı Büyükşehir Yasasının Haymana ilçesi kırsal yerleşmeleri üzerine etkisine ilişkin görüşler	Kırsal kesimden oy almak için çıkarılmış siyasi amaçlı bir yasa, Hayatımızda değişen bir şey olmadı, Köy yerinde yüksek gelen faturalarla baş edemiyoruz, Belde belediyelerinin bu yasayla kapatılması yakın çevresindeki köylere hizmet sunmayı çok zorlaştırdı.	Siyasi oyun Yüksek Faturalar Hizmet Hayat	6360 Sayılı Büyükşehir Yasası kırsal yerleşim düzenine olumlu etkiler yapmamıştır.

<p><i>“Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği”</i> Haymana İlçesi kırsal mahallerindeki değişikliklere ilişkin görüşler</p>	<p>Kırsal mahalle olmak bize hiçbir şey kazandırmadı, Muhtarlıklara gönderilen resmi bir yazı dışında fonksiyonu olmayan bir yönetmelik, Türkiye’de bu konuda ilk olabiliriz.</p>	<p>Değişim Resmi yazı Kırsal Mahalle</p>	<p><i>“Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği”</i> umutları boşa çıkardı, bekleneni vermedi.</p>
<p>Haymana İlçesinin idari coğrafyasına bağlı sorunların çözümüne ilişkin görüşler</p>	<p>6360 Sayılı Yasayı avantaja çevirmek mümkün, Kırsal Mahallerde hizmet bölgeleri oluşturulmalı, Tarım politikalarında mevcut tarım ve hayvancılık yapısını koruyacak ve geliştirecek projeler geliştirilmeli.</p>	<p>Yasa Tarım Proje Hizmet Kalkınma</p>	<p>Kırsal mahallelerde ihtiyaç duyulan kalkınmanın ve hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi için acil projelerin yapılması gerekiyor.</p>

SONUÇ

Kurulduğu ilk yıllarda coğrafi büyüklüğü ve nüfusu ile Ankara sancağının önemli üçüncü büyük kazası olan Haymana; Cumhuriyet döneminde bu önemini kaybetmiştir. Haymana'nın Cumhuriyet döneminde birçok köyünün yeni kurulan ilçelere bağlanması paydaşların halen en çok şikâyet ettiği konular arasındadır. İlçenin mevcut kırsal yerleşim düzenini daha fazla bozmamak ve idari anlamda daha da küçülmesini engellemek adına kırsal mahallelerin farklı idari birimlere bağlanması sonlandırılmalıdır. Haymana ilçesi idari coğrafyasında yaşanan en önemli sorun sürekli göç veriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin ikinci büyük ili Ankara'nın istihdam, eğitim, sağlık ve kültürel anlamdaki çekici faktörleri bu göçlerin en büyük sebebidir. Bunun yanında Haymana'ya en yakın komşu ilçeler olan Polatlı ve Gölbaşı'nın da sürekli gelişen ve büyüyen ilçeler olması, göçlerin yoğun olarak gerçekleştiği diğer yerler olmalarını beraberinde getirmektedir. 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre nüfus miktarında sürekli azalma meydana gelmiştir. Bu durumun önüne geçilmesi için sürekli olarak Gölbaşı ve Polatlı'ya yapılan kamu ve özel sektör yatırımlarının Haymana'ya kaydırılması yerel halka istihdam imkânı sağlayacak olup göçleri büyük oranda durduracaktır. Özellikle ilçenin "Sakarya Meydan Muharebesi Milli Parkı" sınırları içerisinde kalması ve termal kaynaklara bağlı yüksek potansiyelinden dolayı turizm alanında yapılacak büyük yatırımlar önem arz etmektedir.

Haymana ilçesi nüfus artış grafiğinde yalnızca 2007, 2013 ve 2018 yıllarındaki nüfus artışı görülmekte olsa da bu yapay bir artıştır. 2008, 2014 ve 2018 yıllarındaki nüfus artışları 2009, 2014 ve 2019 yıllarında yapılan yerel seçimlerden dolayı özellikle Ankara merkezde yaşayan Haymanalı aşıretlerin geçici olarak ilçedeki köylerine kayıtlarını aldirmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum mülakat yapılan paydaşların dile getirdiği 6360 Sayılı Yasa'nın kırsal yerleşim düzenine istenilen kalkınmayı sağlamak yerine siyasi amaçlı olduğu yönündeki ifadeleri doğrular niteliktedir. Seçim dönemlerinde adres kaydı değiştirme işlemlerinin önüne geçilerek ilçe merkezinde yaşayan yerel halkın siyasi tercihlerine müdahale edilmeyecek şekilde yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir. 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası'nın ihtiyaca cevap vermediği, istenilen kalkınmayı gerçekleştirmediği ve eskiye göre sorumluluklarının daha fazla arttığı ve kırsal alanlarda ciddi problemlerin ortaya çıkmasına neden olduğu

görülmektedir. Yaşanan problemler sonucunda 15.04.2021 tarih ve 31455 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “*Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği*” de kırsal yerleşim alanlarında sorunlara somut çözüm önerileri getirmediği iddiasından kaynaklı “*kâğıt üzerinde bir yönetmelik*” diye paydaşlar tarafından eleştirildiği görülen bir yönetmelik olmuştur.

Haymana ilçesi, 2021 yılı itibariyle 30.930 nüfusu ve 78 mahallesi (73’ü kırsal mahalle) ile Ankara ilinin sosyo-ekonomik açıdan en geri kalmış ilçelerinden biri durumuna gelmiştir. Mülakat yapılan paydaşların “*köylerimizi alıp onlara bağladılar*” diye ifade ettikleri Gölbaşı ve Polatlı ilçeleri ise Ankara’nın merkez ilçeleri dışında yer alan en yoğun nüfuslu ve en fazla gelişen ilçeler olmuştur. Ankara il merkezinin yanı sıra Gölbaşı ve Polatlı ilçelerinin eğitim, kültür, sosyo-ekonomik şartları ve istihdam imkanları Haymana ilçesi kırsal yerleşmelerinden yapılan göçlerin ilerleyen yıllarda da süreceğini göstermektedir. Yaşanan bu göç hareketi, ilçe nüfusunun sonraki yıllarda da azalacağını ve şehrin mekânsal olarak küçülmesinin devam edeceğini net bir şekilde göstermektedir. Bu nüfus azalışı ve mekânsal küçülmenin ilçe genelinde ve şehir merkezinde olacağı muhakkaktır. Şehir merkezinde azalan nüfus yoğunluğunun kentleşme düzeyine etkisinin incelenmesi önem arz etmektedir. Günümüzde Türkiye’de il ve ilçelerin kentleşme düzeyi tahminlerinde genellikle nüfus yoğunluğu esas alınmaktadır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansı Raporlarına (2018) göre; Türkiye’deki 973 ilçenin 567’sinin nüfus yoğunluğuna göre kentleşme düzeyi oranları %0 olarak bulunmuştur. Yani bu ilçeler kırsal karakterde olup kentsel niteliklere sahip değildir. Ankara özelinde ise merkez ilçeler çok yüksek yoğunluk endeksine sahipken merkez dışı ilçelerde düşük nüfus yoğunluğundan dolayı 10 ilçede (Ayaş, Bala, Çamlıdere, Evren, Gündül, Haymana, Kalecik, Kızılcahamam, Nallıhan ve Şereflikoçhisar) kentleşme düzeyi %0’dır. Haymana ilçesinin nüfus yoğunluğuna göre kentleşme düzeyi oranı %0’lık sınıflandırma arasında yer almaktadır. Kentleşme düzeyinin çok uzağında kırsal karakterde bir yerleşim olmaya bağlı olarak ortaya çıkan mekânsal veriler, geliştirilecek politikalarda hassasiyeti yüksek ve isabetli bir çerçeve belirleyecektir. Yapılacak planlamalar sonucunda geliştirilecek politikaların ve stratejilerin uygulamaya sokulması ilçenin kalkınması açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca görüşmelerden çıkan sosyo-ekonomik sorunların çözümüne ağırlık verilmeli ve göç olgusuyla insan hareketliliğinin bu sorunların ortaya çıkmasında oynadığı rol göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Akay Ertürk, S. (2019). *Türkiye İdari Coğrafyası*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Bakırcı, M. (2012). *Bir Cumhuriyet Şehri: Kahta*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Çevik Azap, P. (2018). Tanzimattan cumhuriyete Haymana'nın tarihine panoramik bir bakış, *II. Uluslararası Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, 21-22 Eylül 2017, Ankara

Çimen, A. (2007). Kaymakamlık Mesleği Açısından Mülki İdarenin Kısa Tarihi. *Türk İdare Dergisi*, 79(455), 189-206.

Darkot, B. (1961). Türkiye'nin İdari Coğrafyası Üzerinde Düşünceler. *Coğ. Der. No.* 12, 35-36.

Demir, K. A. (2018). Yerleşme ve İdari Coğrafya Bağlamında Türk Mülki İdare Sistemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(2), 195-212.

Dinç, Y. ve Ceylan, M. A. (2020). *Nevşehir İlinde İdari Yapı ve Yerleşme Bağlılığının Değişimi (1950-2019)*, Kapadokya Araştırmaları: İnsan Mekân Literatürkademia Yayını, Konya.

Düzenli, K. ve Avaner, T. (2022). Belirli İlçelerin İl Yapılması Milletvekili Dağılımında Bir Siyasi Partiye Avantaj Sağlar mı? 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri Örneği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(3), 1353-1384.

Erdoğan, E. (2004), *Ankara'nın bütüncül tarihi çerçevesinde Ankara tahrir defterlerinin analizi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Faroqi, S. (1999). Ankara çevresindeki arazi mülkiyetinin ya da insan toprak ilişkilerinin değişimi, *Tarih İçinde Ankara Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, Ankara.

Gümüşçü, O. (2007). The Concept of Village Boundary in Turkey from the Ottoman Times to the Present”, *Archivum Ottomanicum*, 24, 37-60.

Güngör, İ., Bakan, H., Aksu, M., Kiremirçi, S., Göksu, A. Ve Göçen, S. (2010). Türkiye’de il olması uygun olan ilçelerin AHP yöntemiyle belirlenmesi. *Ulusal Arası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-16.

Hayır Kanat, M. (2017). Suburbanisation and Post-Urbanisation Process in Istanbul Metropolitan Area, *International Journal of Social Science Research*, 6, 31-45.

Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporu (2018). T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Karagel, H. (2012). Mülki idare sınırlarının belirlenmesi ile ilgili kuramsal yaklaşımlar ve Türkiye’deki geçerli uygulamalar. *AÜ. TÜCAUM VII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, (s. 96-106).

Kılınc, G. ve Gülseroy, N.Z. (2007). Türkiye’deki ilçelerin kentleşme derecelerine göre il olma potansiyellerinin değerlendirilmesi. *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*. 6(1): 66-78.

Kızıroğlu, A. M. (2017). Türkiye'nin nüfus değişimine göre il bazında kentleşmesine bir bakış (1965-2014). *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16): 153-183.

Koylu, Z. (2015). *Haymana, Sakarya ve Mangaldağı, Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Sempozyumu III*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Özçağlar, A. (2005). “Türkiye’de mülki idare bölümlerinin idari coğrafya analizi”. *Coğrafya Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 1-25.

Özçağlar, A. (1996). “Türkiye’nin idari coğrafyası bakımından köy, bucak, ilçe, il ve belde kavramları üzerine” *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 12, 7-25.

Özçağlar, H. (2014). “Tarihsel süreçte bucakların yönetsel bölünüş içindeki yeri ve önemi”, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde, (s. 285-296). Ankara.

- Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik coğrafya*, Nika Yayınevi, Ankara.
- Özünlü, E. (2017). 16. yüzyılda Haymana yöreleri: coğrafi yaşam alanları üzerine bir değerlendirme, *Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, (s. 71-85).
- Sarı, İ. V., Gökyurt, F. ve Doğan, T. (2019). *Nüfus yoğunluğu ve kentsel işlevler ile Türkiye’de ilçelerin kentleşme düzeyinin ölçülmesi*. Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Sümer, G. Ç. (2020). Türkiye’de Kentleşme Politikası Olarak Mülki İdarileşme. *Türk İdare Dergisi*, (490): 269-296.
- Taş, B. (2016). Türkiye’de coğrafi bakış açısıyla köy kavramı, *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, (s. 292-302), 13-14 Ekim 2016, Ankara.
- Taş, H. (2016). “Osmanlı taşra yönetiminde yetki alanı çatışmaları: Yörük yurdu”, *Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, (s. 59-71), 3-4 Eylül 2016, Haymana.
- Tuncel, M. (1980). Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 23.
- Tuncer, B. & Bakırcı, M. (2020). 6360 sayılı büyükşehir yasasının Türkiye’nin kırsal yerleşim düzenine mevcut ve muhtemel etkileri: Konya örneği. *Türk Coğrafya Dergisi* (74), 75-85.
- Tuncer, B. & Bulut, İ. (2019). Tarihi coğrafya açısından Haymana kazasında nüfus (1831-1914). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (4), 1571-1588.
- Turan, A. N. (1999). *Yabanabad Tarihini Ararken*. Kızılcahamam Belediyesi Yayınları, Ankara.

Türkan, O. (2021). İdari Coğrafya ve Yerleşme Coğrafyası Açısından Mahalle Kavramı. *Coğrafya Dergisi*, 42, 229-250.

Yıldırım, E. B. (2006). *Ankara Sancağı'nın tarihi coğrafya bakımından yerleşme ve nüfusu (1871-1907)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yurttaş, E. (2018). *"Geçmişle buluşan Haymana"*, Haymana Belediyesi Kültür Yayınları, No:1, Ankara.

